

nobis datam art. 2, vel non recte colligit. Cum enim ibi dixit D. Thom., per infusionem gratiae tolli peccata venialia, interpretati hoc sumus de infusione prime gratiae, quatenus habet adjunctum motum in Deum, et in peccatum; at sacramenta non omnia infundunt hoc modo primam gratiam, saltem per se loquendo; nec requirunt ad suos effectus motum in Deum, et in peccatum; ergo vel D. Thomas non recte subsumit, vel prior illa propositio male a nobis exposita est. Quocunque autem istorum concessio, infirma redditur ratio. De primo per se constat. De secundo probatur: sic enim fundamentum rationis erit, per omne augmentum gratiae illa peccata remitti; quod falsum esse supra ostendimus.

3. Conciliantur loca. — Respondeo, objectionem concludere obscurum esse sensum illius propositionis D. Thom., quando *infundit reddit gratia adulto, venialia peccata remitti*. sua hunc, quia nec veritas ipsa aliud patitur, reatum quæ a etiam D. Thom. in art. 2, ut ibi os-

17. Secundum ideo ab interpretatione ibi data Alii vero, etiam non est. Hunc vero locum duplicitationis nostri interpretari. Primo, licet non Dei, nihilominus per se sint instituta ad aliquam remissionem gratiam, omnia tamen aliquippe veniali, in dare posse, juxta sententiam D. non remittit alii in superiori tomo latius vidimus; penam illi dicitur. Thom. hic non loquitur de sano fit sinis in omni operatione sua, sed quando sumptum tam gratiam infundit; ita ut ex hoc artis sculo non habeamus, ex sententia D. Thomæ, te sacramenta semper remittere venialia peccata, sed tunc solum quando primam gratiam infundunt. Et adhuc, tunc non omnino semper, sed regulariter, et interveniente ex parte hominis sufficiente motu contra peccatum veniale. Et in hoc sensu procedit ratio apertissime, et cessant omnes difficultates. Multum autem dubito, an hæc fuerit mens D. Thom., propter absoluta et universalia verba ejus. Et ideo addere possumus, quamvis sacramenta non infundant semper primam gratiam, nec per se, tamen quoties aliquam gratiam infundunt, ea efficacitate illam conferre, quæ sufficeret ad dandam primam gratiam, si in subjecto non præcessisset, dummodo obicem non ponere (quod semper præsupponendum est); et ideo hic subsumit omnia sacramenta infondere gratiam, scilicet, vel actu, vel quantum est ex sua efficacia. Et ideo ad hanc rationem necesse non est, ut quoties augetur gratia, remittantur venialia; sed quoties augetur tali modo, et tali efficacitate, quæ ex se ad dandam

primam gratiam sufficeret. Quamvis autem D. Thom. non declareret, subintelligit tamen requiri dispositionem ex parte recipientis, sicut in art. 2 explicuerat, ad quem se remittit. Qualis autem, et quanta esse debeat hæc dispositio cum sacramento conjuncta, nos postea declarabimus.

4. Secunda assertio, quæ ex reliqua parte articuli colligitur, est: sacramentalia operantur ad remissionem venialium peccatorum in quantum fiunt cum aliquo motu detestationis peccatorum, aut reverentia in Deum, vel res divinas. Non explicat autem D. Thom. qualis debeat esse ille motus; satis tamen ex verbis ejus constat non postulare, ut sit verus actus contritionis, vel amoris Dei super omnia, sed quælibet detestatio formalis, vel virtualis de peccato veniali, dummodo in charitate, et aliquo modo ex gratia fiat, ut in solut. ad 3 declarat. Rursus non exponit D. Thom. quomodo hæc sacramentalia operentur ad exitandum hunc motum, et an suppleant aliqua ex parte ejus insufficientiam et defectum; sed hæc tradentur a nobis disputatione sequente. Argumentorum solutiones non indigent aliqua expositione.

ARTICULUS IV.

Utrum veniale peccatum possit remitti sine mortali?

1. *Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod veniale peccatum possit remitti sine mortali. Quia super illud Joan. 8: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, dicit quædam glossa, quod omnes illi erant in peccato mortali; venialia enim eis dimittabantur per cærenias. Ergo veniale peccatum possit remitti sine mortali.*

2. *Præterea, ad remissionem peccati venialis non requiritur gratia infusionis, requiritur autem ad remissionem mortalis. Ergo veniale peccatum possit remitti sine mortali.*

3. *Præterea, plus distat peccatum veniale a mortali, quam ab alio veniali. Sed unum veniale potest dimitti sine alio, ut dictum est². Ergo veniale potest dimitti sine mortali.*

Sed contra est, quod dicitur Matth. 5: Amen dico tibi, non exies inde (scilicet ex carcere, in quem intruditur homo pro peccato mortali) do-

¹ Inf. q. 90, art. 4, ad 3; et 4, d. 16, q. 2, art. 1, q. 2 et 3.

² Art. præced., ad 2, et q. præced., art. 3.

nec reddas novissimum quadrantem. Per quem significatur veniale peccatum. Ergo veniale peccatum non remittitur sine mortali.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est¹) remissio culpæ cujuscunq; nunguam fit, nisi per virtutem gratiae: quia, ut Apost. dicit Rom. 4, ad gratiam Dei pertinet, quod Deus alicui non imputet peccatum: quod glossa ibi exponit de veniali². Ille autem, qui est in peccato mortali, caret gratia Dei. Unde nullum veniale sibi remittitur.

Ad primum ergo dicendum, quod venialia ibi dicuntur irregularitates sive immunditez, quas contrahebant secundum legem.

Ad secundum dicendum, quod licet ad remissionem peccati venialis non requiratur nova infusio habitualis gratiae, requiritur tamen aliquis gratiae actus, qui non potest esse in eo qui subjacet peccato mortali.

Ad tertium dicendum, quod peccatum veniale non excludit omnem actum gratiae, per quem possunt omnia peccata venialia dimitti. Sed peccatum mortale excludit totaliter habitum gratiae, sine quo nullum peccatum mortale, vel veniale remittitur. Et ideo non est similis ratio.

Littera divi Thomæ est clara, et res ipsa jam explicata est.

DISPUTATIO XII.

DE REMISSIONE VENIALIUM PER ALIA OPERA.

Hæc disputatio proprie non spectabat ad hunc locum, sed ad varia, pro diversitate rerum, quibus solet hic effectus ex opere operato tribui; tamen quia D. Thomas eam attigit in art. 3, et, quia ad complementum hujus materiæ est necessaria, prætermitti non potuit; præsertim, quia exponere necesse est, quem concursum habeat virtus penitentiae ad hunc effectum, etiamsi ex opere operato fiat. Duo autem sunt capita, ad quæ reducuntur omnes causæ, quibus illo modo potest tribui talis effectus, scilicet sacramenta et sacramentalia; et sub utroque varia membra continentur, de quibus sub generali quæstione breviter dici potest. Addi etiam hic posset sacrificium Missæ, quod formaliter est distinctum a prædictis. Sed de illo sufficienter dixi superiori tomo, disput. 79, sect. 5.

¹ Q. 86, art. 3.

² Gloss. interlinearis, super illud: Beatus cui non imputavit Dominus peccatum.

SECTIO I.

Utrum veniale peccatum tollatur ex opere operato per sacramenta.

1. Proponitur difficultas. — Ratio dubii.

— Primum inquire posset, an hæc causalitas ex opere operato habeat locum in remissione peccati venialis; nam, si habet, nemo prudens negabit, quin per sacramenta novæ legis, generatim loquendo, interdum fiat, quamvis de particularibus sacramentis possit esse dubitatio. Nam, cum hæc sacramenta instituta sint ad homines perfecte sanctificandos ex opere operato, et hæc sanctificatio ex parte consistat in remissione venialium peccatorum, non potest toto huic generi sacramentorum hæc efficacitas denegari, si possibilis est. Ratio autem dubitandi de hac possibilitate est supra tacta, quia vel homo est saltem attritus de peccato veniali, vel non; si non, nunquam poterit tolli ex opere operato, alias tolleretur sine sufficienti mutatione voluntatis humanæ, quod dicendum non est. Si autem voluntas humana jam fuit sufficienter mutata, statim aufertur peccatum veniale ex dispositione operantis, priusquam intervenire possit efficacitas ex opere operato. Ergo nunquam datur locus huic modo remissionis venialis peccati.

2. *Remissio venialis, quæ fit simul cum mortali, potest et fit ex opere operato per sacramenta.* — Hæc difficultas præserbit preditum in remissione venialis peccati, quæ per se fit sine conjunctione cum mortali peccato, et ideo oportet de illa specialiter loqui. Nam de altera, quæ fit simul cum mortali, pro certo supponendum est posse fieri ex opere operato, et de facto fieri per sacramenta, vel plura, vel omnia. Primum patet ex ratione contraria, quia tunc peccatum veniale non potest tolli per solam attritionem, etiam si illa ad veniale extendatur, quia non potest tolli sine mortali, quod per solam attritionem non tollitur; ergo, adveniente sacramento, poterit veniale ex opere operato tolli, sicut tollitur mortale. Sed fortasse negabit aliquis similitudinem, quia per sacramentum infunditur gratia, quæ est forma natura sua incompossibilis cum peccato mortali, et ideo potest ex opere operato excludi; non est autem illa forma incompossibilis cum peccato veniali; et ideo non sequitur respectu illius esse possibilem efficacitatem ex opere operato. Se contra, nam, ut Deus remittat peccatum ve-

niale, non est necesse, ut infundat formam physicam formaliter incompossibilem illi, quia revera, in rigore loquendo, nulla talis est, et saltem est certum saepe fieri sine illa, ut supra significatum est, et ex dicendis amplius constabit; ergo per sacramentum potest Deus remittere ex opere operato simul peccatum veniale cum mortali, applicando Christi meritum, et ordinando gratiam ad utrumque effectum.

3. Et hoc ipsum probatur, ostendendo alteram partem inductione sacramentorum. Nam de sacramento pœnitentiae supra id ostendimus, ex eo principio, quod sunt materia sufficiens sacramenti pœnitentiae, quæ propterea recte et utiliter in confessione dicuntur, ut dixit Conc. Trid., sess. 14, c. 5. Comprehendunturque sub illis verbis Christi: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, Joan. 20. Ergo, sicut per potestatem clavium remittuntur peccata mortalia ex opere operato, ita etiam venialia illis conjuncta, cum proportionali dispositione, et attritione. Praeterea idem est certissimum de baptismo, ut late ostensum est superiori tomo, disp. 28, sect. 3. Ubi non solum omnem culpam, sed etiam omnem pœnam ostendimus remitti per baptismum homini sufficienter attrito; atque etiam probavimus non oportere, ut attritio in contritionem mutetur, quod etiam de sacramento pœnitentiae infra repetemus. De aliis vero sacramentis quoad hunc modum remissionis nihil est omnino certum, quia incertum etiam est, an aliquando dent primam gratiam; tamen, supposita probabili opinione affirmante, aliquando dare illam, si bona fide, et cum sufficienti attritione suscipiantur, consequenter dicendum videtur, etiam auferre venialia, quæ inveniunt cum mortalibus conjuncta, si attritio ad illa etiam extendatur (agimus autem per remissionem tantum quoad culpam). Quod aperte sentit D. Thom. hic, et idem sentiunt alii Doctores infra citandi. Ratio vero est, quia, si gratia infusa per sacramentum cum tali dispositione, remittit peccatum mortale, verisimile est ordinari etiam a Deo ad remittendum veniale; vel aliter, si cum æquali dispositione justificat Deus hominem a peccato mortali, multo magis justificabit a veniali; vel, si Deus propter Christi merita applicata per sacramentum, acceptat illam dispositionem ut sufficientem ad remissionem mortalium, quamvis ex se non sufficeret, multo magis acceptabit illam ad remissionem venialium. Ex hac autem ratione solum con-

cluditur, per sacramenta remitti hoc modo ea peccata venialia, quorum homo habet veram et supernaturalem attritionem. An vero alia etiam tollantur, vel tolli possint, in sequenti puncto dicemus, nam quoad hoc eadem est ratio in hoc, et in sequenti modo remissionis venialis peccati.

Quid de remissione venialis, quando per se sola fit.

4. *Omnia sacramenta aliquando tollere peccata venialia ex opere operato in justis.* — *Vera resolutio.* — *De baptismo.* — *De pœnitentia.* — Dicendum ergo superest de remissione culpæ venialis, quando per se sola fit sine remissione mortalis; nam tunc videtur nunquam habere locum opus operatum sacramenti, non quia sacramento ex se virtus desit, sed quia semper prævenitur a dispositione pœnitentis, quæ informata per gratiam habet vim satisfaciendi, et expellendi peccatum veniale, antequam sacramentum adveniat; et itadici poterunt sacramenta de se esse remissiva peccati venialis, quoties invenerint illam in homine bene disposito, de facto tamen nunquam remittere illa in homine justo, quia jam invenient remissa, si ille est bene dispositus. Nihilominus dicendum censeo sacramenta aliquando tollere peccata venialia ex opere operato in hominibus justis. Quod, licet in quibusdam sacramentis sit certius quam in aliis, de omnibus tamen est verisimile. De baptismo sufficient dicta in citata sect. 3, cum his quæ inferius addemus. Et idem est de sacramento pœnitentiae, conjungendo quæ in praecedenti disputatione attigimus cum his quæ statim dicemus. Quia vero haec duo sacramenta, per se loquendo, sunt sacramenta mortuorum, ideo in baptismo non habet locum hic casus, nisi quando supponitur adulst prius justificatus per contritionem cum baptismo in voto, et postea venialiter peccasse, et sic accedere ad sacramentum baptismi cum aliqua dispositione, quæ per se non sufficiat, ut tollatur peccatum veniale, nisi accedat vis sacramenti; de qua dispositione statim dicemus. In sacramento autem pœnitentiae frequentius et magis per se habet locum hic casus, scilicet, quando homo justus de solis venialibus confitetur. Et tunc etiam potest intelligi duplex efficacia in tali sacramento ad tollenda venialia peccata: prima est quasi propria et per se, quæ solum versatur circa ea peccata quæ sunt materia talis confessionis; et de hac sufficienter dictum est in disputatione præce-

denti, sect. 3. Alia vero efficacitas esse potest ad tollenda peccata venialia omessa in tali confessione, vel ex obliuione, vel voluntarie, quod potest fieri sine culpa; et quoad hoc videtur esse eadem ratio de hoc sacramento, et de cæteris; quia, si habet hanc vim, magis est ex generali ratione sacramenti novæ legis, quam ex propria talis sacramenti. In quo differt a baptismo, nam hic ex propria et specifica institutione omnia delet, quia est regeneratio, et perfecta ablutio, ut significantiam actio materiæ, quam verba formæ; nihilominus tamen quoad dispositionem necessariam ad talem effectum eadem est utriusque ratio.

5. *De extrema-unctione.* — *Eucharistia.* — *De reliquis tribus sacramentis.* — De cæteris vero sacramentis vivorum, de duobus mibi fere certum est, hunc habere effectum quantum est ex vi ipsorum. Unum est sacramentum extrema unctionis, de quo infra in hoc eodem opere ex professo dicam; nunc sufficient verba Concilii Tridentini, sess. 14, cap. 2, et can. 2 de extrema-unctione, definiens illud sacramentum et dare gratiam, et remittere peccata, seu delicta; et addit: *Si qua sunt adhuc expianda; ac peccati reliquias abstergit.* Ubi et distinguit peccata a reliquiis peccatorum, et dum dicit: *Si qua sunt expianda*, plane significat se loqui de peccatis, quæ manere possunt in homine jam justificato. Nisi quis velit id intelligere de solo reatu pœnæ temporalis, quod violentum est, et præter vim verborum, præsertim quia ille reatus potius pertinet ad reliquias peccatorum. Aliud est sacramentum Eucharistiae, de quo id late tractavi superiori tom., disput. 63, sect. 10. De aliis vero tribus sacramentis hoc absolute negat Soto in 4, d. 11, q. 2, art. 4. Idem tamen Soto, d. 15, art. 3, oppositum docere videtur; et, cum in priori loco videatur maiorem efficaciam in hoc trahi sacramentalibus, quam his sacramentis, in posteriori ait, si aqua benedicta habet hanc vim (quod ipse indicat), a fortiori habere omnia sacramenta. Atque haec opinio est magis recepta inter Theologos, ut patet ex D. Thom. hic, et Bonav. in 4, d. 21, art. 1, q. 2; et Alense, dict. q. 63, membr. 3, art. 4, § 2; Ledesma, 1, p. 4, q. 28, art. 3; Petro Soto, lect. 42 de Euchar., et 48 de Pœnit. Et haec sententia, licet certa auctoritate non constet, neque necessaria ratione probari possit, probabilior est, et magis pia. Quia imprimis non repugnat Christum Dominum hanc virtutem deditis his sacramentis. Deinde est consentaneum fini omnibus sa-

Quænam dispositio sufficiat ad hunc effectum.

6. *Primus disponendi modus.* — *Secundus.* — Jam vero explicandum sequitur, quænam sit illa dispositio: duobus enim modis intellegi et cogitari potest. Primo, quod sacramenta immediate præbeant aliquod auxilium, excitans in nobis motum sufficientem ad tollendum peccatum veniale. Secundo, quod ipsum sacramentum per se remittat veniale peccatum, etiam absque motu voluntatis per se sufficiente ad expellendum illud. Priorem modum sequuntur Petrus Soto et alii moderni, et attribuunt D. Thom. hic, et supra, q. 79, art. 4; et tenet aperte Alensis supra, et Bonav. supra, et d. 23, art. 1, q. 1, ubi Durandus, et alii ita sentiunt de extrema-unctione. Juxta quam sententiam nunquam per sacramentum remittitur peccatum veniale sine sufficiente dispositione, seu opere operantis. Dicitur tamen nihilominus tolli ex opere operato, quia illemet actus hominis operantis provenit a sacramento ex opere operato. Ratio esse potest, quia sacramentum non remittit eulpam aliquam nisi mediante aliqua forma inhærente incompossibili cum tali peccato; haec autem forma respectu venialis peccati non potest esse solus habitus, ut supra ostensum est; ergo esse debet aliquis actus.

7. *Sacramentum per se remittere veniale sine motu voluntatis ad id sufficiente, vera resolutio.* — Nihilominus contrariam sententiam censeo veriorem, et esse D. Thom., ut explicui latius dict. q. 79, art. 4. Eamdem tenet Soto, ita intelligens D. Thom. hoc loco. Indicant etiam Paludanus et Capreolus in 4, d. 23. Et de Eucharistia et baptismo id probavi in locis supra citatis. Ratio vero generalis esse potest, quia omnia sacramenta tollunt peccatum mortale absque dispositione, quæ per se

ipsam sufficiat. Unde non tantum excitant meliorem dispositionem, sed cum illa imperfecta per se immediate tollunt ipsum peccatum mortale; cur ergo non magis ita operabuntur remissionem venialis peccati? Et confirmatur, nam alias hæc remissio, vel nunquam vel rarissime fiet per sacramentum, quia raro contingit ut in illo momento in quo sacramentum absolvitur, homo excitetur et perficiat meliorem actum et dispositionem, quam toto tempore præcedente habuerat. Quod ipsa experientia satis ostendere videtur, etiam in his qui mediocri diligentia et attentione ad sacramenta accedunt. Et declaratur, quia vel hic effectus sacramenti est aliquod auxilium excitans, quod a solo Deo operante confertur; et hoc non videtur esse infallibile, aut certa lege dari ex vi sacramenti, quia homines etiam bene dispositi non semper recipiunt has speciales motiones in ipso momento, quo sacramenta suscipiunt. Vel est solum concursus actualis gratiae adjuvantis; et bie etiam cum non sit, nec fiat actu in nobis sine nostra actuali cooperatione libera, non videtur esse immediatus effectus ex opere operato alicujus sacramenti. Responderi autem potest, ratione sacramentorum dari aliqua auxilia actualia preventientia, quamvis non semper dentur in ipsa actuali susceptione sacramenti, sed postea congruis temporibus. Respondeo: si tale auxilium in ordine ad remissionem peccati venialis esset effectus sacramenti ex opere operato, nullum tempus esset magis congruum ad illud dandum, quam sit illud, in quo recipitur sacramentum. Neque aliquis auctorum dixit peccata venialia, quæ non remittuntur in ipsa susceptione sacramenti, remitti postea aliquando virtute sacramenti, quando per se, et non simul cum mortalibus remittuntur, ut fieri potest per baptismum, vel pœnitentiam.

8. Solvitur contrarium fundamentum. — Nec fundamentum oppositum firmum est, quia, ut supra ostendi, etiam actus, quo tollitur veniale peccatum, non semper est incompossibilis ex se, et natura sua cum peccato veniali; et ideo semper in his effectibus adjungenda est ordinatio divina, supposita ex parte causæ vel dispositionis proportione aliqua. Sic ergo in præsenti dicimus, quamvis ex parte hominis non præcedat actus sufficiens, ipsam gratiam sacramentalem, ut talis est, esse formam moraliter sufficientem ad hunc effectum. Et ideo D. Thom. hic solum probat hunc effectum ex eo, quod sacramenta

gratiam infundunt. Hæc autem gratia sacramentalis quoad præsens, non addit supra ipsam gratiam, nisi ordinationem divinam, qua voluit ut gratia per talem causam, et ad talem finem indita, remitteret venialia, si homo sic recipiens non poneret obicem.

Quid necesse sit ut homo non ponat obicem ad hunc effectum.

9. *Voluntas sacramenti sine complacentia peccati sufficit.* — Sed tunc superest explicandum, quid necesse sit ut homo non ponat obicem ad hunc effectum. Et ratio dubii est supra tacta, quia respectu mortalis peccati obex non tollitur, nisi per aliquem actum, saltem imperfectum, scilicet, attritionem; ergo aliquid simile necessarium erit respectu venialis peccati, saltem ex eo quod fuit actuale. At vero, si attritio requiritur, illa sine sacramento tollet hoc peccatum, ut supra dictum est; ergo nunquam sacramentum tollet hujusmodi peccatum sine dispositione per se sufficiente; imo, loquendo moraliter, seu regulariter, nunquam tollet, sed supponet ablatum per ipsum actum. Circa hoc, qui senserit peccatum veniale nunquam tolli per solam attritionem, etiamsi persona sit grata, facile explicabit hunc effectum respectu sacramentorum, dicendo sacramenta facere hominem ex attrito contritum, ut sic dicam, etiam respectu venialium, atque ita tolli obicem per attritionem, et solvitur difficultas tacta, quia negatur fundamentum ejus. At vero supposita sententia a nobis posita, quod attritio in homine grato sine sacramento sufficit ad tollenda venialia, dicendum consequenter est, ad tollendum obicem minus require quam attritionem, quandoquidem sola attritio ad totum effectum sufficit. Ut ergo homo suscipiens sacramentum non ponat obicem huic effectui, satis est (opinor) quod accedat sine actuali complacentia peccati venialis, et cum voluntate ac desiderio recipiendi sacramentum, et effectum ejus. Ita etiam sentiunt Soto et Ledesma. Et probatur retorquendo rationem factam, quia ad hunc effectum non potest sacramentum postulare et exigere attritionem, alias postularet ipsum effectum jam factum; ergo nihil aliud potest cogitari, nisi illa carentia complacentia cum praedicta voluntate. Quod etiam docet D. Thom. in citatis locis ad 2. Addunt præterea Soto et Ledesma, illam voluntatem circa sacramentum, et effectum ejus, esse virtualem quamdam retractationem peccati venialis, quatenus homo vult medici-

nam inus assumere. Item conjecturæ sœpe adductæ de levitate peccati venialis, et de dignitate gratiæ, quæ in homine supponitur, hoc etiam confirmant. Quapropter non est in hoc æqualis ratio, seu dispositio petenda respectu venialis peccati et mortalis, nam per mortale multo magis avertitur homo a Deo, et ante remissionem ejus caret homo gratia; at vero veniale peccatum est imperfecta, seu fere nulla aversio, et aliunde relinquit gratiam in homine, quæ semper est dispositio ad remissionem talis peccati; et ideo, si accedat sacramentum, et non inveniat complacentiam formalem, aut virtualem, tollit illud.

10. *An tollantur omnia venialia quibus homo non est actualiter affectus.* — *Opinio negans.* — *Opinio affirmans verisimilior.* — Sed hinc oritur difficultas, nam videtur sequi ex dictis, per quodlibet sacramentum tolli semper omnia peccata venialia, quibus homo non est actualiter affectus, quod non videtur verisimile. Sequela probatur, quia ad hunc effectum non est necessaria positiva dispositio, sed tantum carentia complacentiæ; ergo, si hæc non sit circa illum peccatum, omnia tollentur. Patet consequentia, tum ex illo principio, quod sacramenta dant suos effectus non ponentibus obicem; tum etiam quia, inductione facta per singula peccata, quodlibet auferri potest ex vi sacramenti, supposita carentia complacentiæ, et non est major ratio de uno, quam de alio; ergo auferentur omnia. Ad hanc difficultatem quidam concedunt totum; ita Sotus et Ledesma. Alii vero negant sacramentum æqualiter tollere peccata venialia, ubi non est æqualis dispositio. Et quidem antiqui Theologi disputantes in particuli de Eucharistia ita sentiunt in 4, d. 12, ut videre licet in D. Thom., q. 2, art. 2; D. Bonavent., 2 part. distinctionis, art. 1, q. 3; Richardo, art. 5, q. 2; Alens., 4 par., q. 41, memb. 1, art. 4; et Gabriel., lect. 83 in canon.; et D. Antonin., 3 part., tit. 14, c. 12, § 5. Et ratio est, quia, licet sacramenta dent suos effectus non ponentibus obicem, non tamen æqualiter dant omnibus, sed pro ratione dispositionis, ut patet tam in effectu gratiæ, quam in effectu remissionis pœnæ temporalis; non enim totam remittunt etiam non ponenti obicem, sed pro gradu et qualitate dispositionis; ergo idem dicendum est de peccatis venialibus. Propter quod hæc res mihi dubia videtur et incerta. Nam, affirmando priorem sententiam, nullum absurdum, vel inconve-

nientis sequi video, quanquam efficaci fundamento ostendi non possit, præsertim de omnibus sacramentis, ut ratio in contrarium facta declarat. Multum tamen favet illi sententia D. Thom. hoc loco, et ut minimum videtur probabilius, omnia sacramenta habere vim ad hanc universalem remissionem, si ex parte hominis sit proportionata dispositio; quia ex parte ipsorum sacramentorum non potest esse imperfectus et dimidiatus hie effectus cum nitantur in merito Christi infinito, et nulla ratione probabili fangi possit, esse de se determinata ad certum numerum et qualitatem peccatorum venialium, magis quam mortalium.

11. *Probatur in baptismō opinio affirmans.*

— *Cajetani distinctio inter baptismum aquæ et sanguinis rejicitur.* — Jam vero descendendum est ad particularia. Et de baptismō sine dubio est probabilius auferre omnem culpam, etiam veniale, ubi non invenerit voluntatem resistentem, quia est regeneratio et renovatione totius hominis. Et hoc etiam affirmavit hic D. Thom., art. 1, ad 2, de baptismō sanguinis, et solum requirit, ne adsit complacentia actualis contraria. Cajetanus vero, in commentario illius solutionis, nescio quod discrimen invenit inter baptismum sanguinis et aquæ; nam, si catechumenus, verbi gratia, habens propositum mentiendi, in somno interficiatur pro Christo, dicit illi remitti illud peccatum veniale, non obstante illa voluntate virtuali ex priori proposito manente; si tamen baptizetur baptismō aquæ, dicit non tolli illud veniale peccatum, propter virtualem complacentiam. Nullam vero affert probationem, neque ego ullam video. Nam si illa virtualis complacentia est obex, ita ut illi non detur remissio venialis peccati, etiam per martyrium non tolletur; si vero non est obex, per baptismum aquæ tolletur, quia baptismus omnia remittit non ponenti obicem. Dicere autem quod respectu unius sit obex, et non respectu alterius, non video quo fundamento datur. In utroque autem casu, si illud peccatum veniale nullo modo fuit retractatum, neque post illud habuit homo aliquem actum, quo, vel formaliter, vel saltem virtualiter voluerit illud a se expellere, vel remedium aliquod adhibere, desiderando, verbi gratia, baptismum, vel martyrium, vel aliquid simile, non existimo remitti illud peccatum etiam per illa baptismata que majus in hoc habent privilegium, quia existimo semper requiri aliquam dispositionem, vel mutationem vo-

luntatis; hanc vero oportet esse posteriorem, quam propositum ipsum peccandi venialiter. Si autem post tale propositum homo habet aliud desiderium, vel voluntatem aliquo modo repugnantem ipsi peccato veniali, id satis erit ut auferatur tam per baptismum aquæ, quam sanguinis, propter rationem factam.

12. Idem in pœnitentia ostenditur. — **Idem de extrema unctione judicatur.** — Deinde de pœnitentia existimo auferre omnia peccata venialia, quæ vel homo confitetur, juxta aliquem probabilem modum ex superius positis disputatione præcedente; vel si in illis peccatis hoc locum non habet propter specialem rationem hujus sacramenti requirentis formalem pœnitentiam ad sui constitutionem, saltem remittet alia peccata, de quibus homo non est altritus, maxime si sint oblita, et non voluntarie omissa, quia quantum est ex se, omnia illa subicit clavibus, et quia illud sacramentum habet vim tollendi peccata, etiam oblita, si non inveniat obicem. At vero de aliis peccatis, quæ homo voluntarie non subicit clavibus, non est res adeo certa; et fortasse major aliqua dispositio circa illam requiritur. De extrema vero unctione probabile est semper omnia remittere, si sint aliquo modo ex supra declaratis retractata. Quod significatur Jacob. 5: *Si in peccatis est, remittentur ei.* Et in supra citatis verbis Concilii Tridentini. Item, quia illud est copiosum et extremum remedium ad hunc finem collatum.

13. In aliis sacramentis opinio negans censetur probabilis. — **Respondetur interrogationi affirmantis sententie.** — De aliis vero sacramentis res est dubia. Tamen verisimilior est posterior sententia propter rationem factam. Unde, licet verum sit quod supra diximus, solam voluntariam susceptionem sacramenti, ablato obice, sufficere ad remissionem venialium, sicut sufficit ad augmentum gratiæ, non tamen inde fit, ut sufficiat ad remissionem omnium venialium, sicut nec sufficit ad omne augmentum gratiæ; sicut ergo sic recipienti tale sacramentum ex institutione divina definitus est certus gradus gratiæ, qui augebitur in melius disposito, ita eodem modo definita est certa remissio aliorum venialium, quæ erit major in melius disposito, et poterit esse integra et totalis in perfecte disposito. Et ad illam interrogacionem, quando non tolluntur omnia, cur potius hæc quam illa tollantur, cum et dispositio et sacramentum sit æque indifferens,

respondeo primo, eamdem interrogationem fieri posse de remissione poenæ, quando, scilicet, non tollitur tota, quare remittatur ea, quæ debetur huic peccato potius quam alteri. Secundo ergo dicitur hoc posse remitti in divinam voluntatem, quia cum ex parte nostra non detur causa, ipse remittit quod vult. Tertio dici potest probabiliter, unumquaque sacramentum esse magis institutum ad quedam peccata tollenda, quam alia, et illa prius tollere, deinde illa, quæ eisdem propinquiora sunt; ut Eucharistia prius tollit peccata venialia repugnantia charitati, primum Dei, deinde proximi; quod si hæc non inveniat, vel plura possit remittere, tollit deinde ea, quæ repugnant spei, vel fidei, deinde ea, quæ religioni, et sic de aliis. Confirmatio fortasse per se primo tollit ea, quæ repugnant fidei. Ordo, quæ repugnant religioni; matrimonium, quæ castitati, et sic de aliis. Fortasse etiam quando cætera sunt paria, illud peccatum prius tollitur, quod antiquius est, vel secundum aliam similem proportionem.

SECTIO II:

Utrum sacramentalia remittant peccata venialia ex opere operato.

4. Sex cæmeritalia, quibus remissio venialis solet attribui. — De his sacramentalibus quatenus sunt cæmeritalia quædam instituta ab Ecclesia ad ornatum, solemnemque ritum sacramentorum, disputavi superiori tomo, disput. 15, ubi in sect. 4 nonnulla etiam de hac materia attigi. Hic vero latius utimur hac voce pro quibusdam rebus, vel actionibus sacris, quibus hic effectus remittendi venialia solet attribui, quæ solent numerari, quæ hoc versu comprehenduntur:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens, id est, Oratio Dominica, aqua benedicta, panis benedictus, confessio generalis, eleemosyna, Episcopi vel Abbatis consecrati benedictio: illæ enim sex voces ad hæc sex membra accommodantur. Adduntur autem tria alia, scilicet, oratio in ecclesia consecrata, tunsio pectoris, et sacra unctione. Sed duo priora reduci possunt ad orationem; sacra vero unctione, principaliter sumpta, sacramentum est, et non sacramentale; vel, si sit sermo de cæmeritali unctione, potest reduci ad tinctionem. Unde autem hæc omnia colligantur, at quo fundamento dicuntur esse remedia ad

tollendum peccata venialia, in discursu videbimus.

Prima opinio affirmans

2. Tripliciter explicatur. — **Primo.** — **Secundo.** — **Tertio.** — De his ergo sacramentalibus duplex est opinio. Prima est, hæc omnia habere hunc effectum ex opere operato: quæ tribus modis explicatur. Primus est, hoc facere tantum mediate, excitando actum sufficientem Ita Petrus Soto, lect. 18, et videtur favere D. Thom. hic, art. 3, et q. 7 de Malo, art. 2. Significat Gabriel in 4, d. 16, q. 5, art. 3, dub. 3. Secundus modus est, remittere immediate, ita tamen ut requirant attritionem, saltem imperfectam. Ita significant Paludan., d. 16, q. 1, articulo secundo, concl. 4; et D. Antonin., 1 part., titulo decimo, c. 1, § 4; Bonav., d. 2, a. 1, q. 2, quamvis Bonav. non requirat formalem motum attritionis, sed submissionis, devotionis, vel reverentiae in Deum. Non declarant autem hi auctores, an talis actus interior debeat esse per se sufficiens ad remissionem peccati venialis, vel quo modo juvetur ab actu exteriori. Tertius modus est, immediate id facere ad modum sacramentorum, si non inveniant complacentiam contraria, et homo vel pia actione, vel religiose utatur aliqua ex his rebus. Ita Victoria in Summa quarti, n. 99 de Pœnit. Et eum sequi sunt Soto in 4, d. 11, q. 2, art. 4, et d. 15, q. 2, art. 3; Ledesma, 1, part. 4, q. 28, art. 3; Cano, lib. 12 de Locis, c. 23, ad 9: et idem sentit Major in 4, d. 43.

3. In unoquoque autem ex illis modis sumitur fundamentum ex impugnatione aliorum, quod brevitatis causa omitto, et quia facile ex dictis colligi potest. Primus enim modus fundatur in generali principio, quod peccati venialis remissio non fit sine sufficienti motu interiori; et ideo, si hæc sacramentalia habent aliquam speciale vim, necesse est, ut illa sit ad excitandum tales motum. Secundus autem modus in hoc fundari potest, quod peccati venialis remissio, licet requirat motum internum, non tamen semper perfectum, et per se sufficientem; et ideo juvari potest per hos actus exteriorum ex Ecclesiæ institutione, quia, sicut Ecclesia potest concedere indulgentias, ita videtur posse hoc facere. Tertius vero ultra hoc addit, necessarium esse hunc effectum esse infallibilem, si homo non ponat obicem actualis vel virtualis complacentiae, quia alias non esset proprie ex opere operato, quod tamen videtur necessarium, cum

hæc assignentur ut specialia remedia contra hæc peccata, quasi vi propria aliquid contra illa operentur; ad illud autem satis est, quod homo his rebus utatur cum voluntate religiosa obtinendi per illa effectum ab Ecclesia institutum; nam illa voluntas, supposita Ecclesiæ institutione, est quædam virtualis disciplentia venialis peccati. Major vero specialiter fundatur in hoc, quod remissio venialis peccati tantum est remissio poenæ, quam Ecclesia concedit per indulgentias, et ita etiam potest concedere per hæc sacramentalia.

Secunda opinio negans.

4. Secunda vero opinio generaliter negat his omnibus efficaciam ex opere operato. Hæc est antiquorum Theologorum opinio, quam magis indicat D. Thom. citatis locis; numquam enim dixit illam excitationem fieri ex opere operato. Clarius in 4, d. 16, q. 2, art. 2, quæstiunc. 4, et d. 21, q. 2, art. 1; Alens., 4 p., quæst. 65, memb. 3, art. 4; Durand., d. 21, q. 3; et ibi Bonavent., art. 3, q. 1; Richard., art. 3, q. 1; Abulensis, 4 Reg. 2, q. 39; Turrecrem., in c. *Tres autem, de Pœnit.*, d. 4, art. 3, et in c. *Aquam, de Consecr.*, d. 3, et alii. Fundamentum est, vel quia Ecclesia non habet potestatem instituendi causam, quæ possit hunc effectum ex opere operato conferre; vel quia, etiamsi habeat, non constat de tali institutione. Et hæc sententia mihi probatur. Ut tamen ejus fundamentum intelligatur, advertendum est, hæc sacramentalia non habere efficaciam ex institutione Christi, quia non sunt a Christo instituta, sed ab Ecclesia, ut in priori loco citato ex 3 tomo latius tractavi. De institutione autem Ecclesiæ, et actione, et potestas dubiæ sunt quoad hunc effectum ex opere operato. Et ideo breviter de utraque dicam.

Sacramentalia non tollere peccata ex opere operato.

5. Assertio prima. — **Oratio Dominica.** — **Tunsio pectoris.** — **Eleemosyna.** — Dico ergo primo: nullum sacramentale est in Ecclesia, de quo constet esse institutum ad tollendas culpas veniales ex opere operato. Hoc probo breviter, discurrendo per omnia supra numerata. Et imprimis, Oratio Dominica, tunsio pectoris, et eleemosyna immerito numerantur inter sacramentalia; nulla enim est in Ecclesia specialis institutio, aut benedictio circa hujusmodi res; neque in decretis aliquid hujusmodi invenitur. Nam quæ citari solent

ex cap. *Tres sunt*, et cap. *Medicina*, et cap. *Medicamentum*, et cap. *Quamobrem*, de *Poenitentia*, d. 1, et cap. *De quotidianis*, de *Poenit.*, d. 3, sumpta sunt ex Augustino, de *Poenitent.* medicina, cap. 2, et lib. 50 *Homiliarum*, hom. ult., c. 3; Hier., Daniel. 4; Chrysost., hom. 6 ad *Heb.* Et Ambr., de *Elia* et *Enoch*. De *tunsione pectoris*, loquitur specia-
liter August. in epist. 108. Qui non de aliqua institutione Ecclesiae loquuntur, sed de effi-
cacia, quam illa opera, ut sunt actus virtutum, habent ad obtinendam remissionem peccatorum, per modum impetrationis, vel dispositionis. Unde respectu mortalium pec-
catorum illis tribuunt aliquam majorem vim impe-
trandi, propter Ecclesiae merita.

6. *Confessio generalis*. — Idem certum vi-
detur de confessione generali; nullum enim est decretum continens, vel indicans specia-
lem institutionem, nec antiqui Theologi ejus meminerunt; sed, quia illa confessio est exter-
ior actus poenitentiae, si debito modo fiat,
et illi corresponeat interior actus proportionatus, delebit quidem peccata venialia, non
ex opere operato, sed ex dispositione ope-
rantis, quia est universalis detestatio pecca-
torum. Quod etiam notavit Soto supra, dic-
ens (et merito) id non probari ex dict. c. *De quotidianis*. Quod est August., in *Enchir.*, c. 71, et in eo nulla est mentio de confessione generali. Addit vero Soto hoc esse receptum
communi consuetudine Ecclesiae, et sentit sufficere ad hanc efficaciam ex opere operato. Sed revera non sufficit sine institutione, quia, si est sermo de consuetudine tantum illius boni operis, illa non magis potest hoc præstare in hoc opere, quam in aliis operibus bonis. Si vero sit sermo de consuetudine sub hac apprehensione, si apprehensio est falsa, nihil poterit conferre ad hunc effectum. Addo etiam, non esse verum dari hanc con-
suetudinem hoc modo explicatam, cum plures, et fere omnes docti viri oppositam existimationem habeant. Ac denique. qualis-
cunque esset illa consuetudo, non posset sufficere ad hunc effectum, sicut neque ad indulgentiam, vel remissionem poenae, nisi præcedat concessio habentis potestatem. Aliut vero quidam moderni, quamvis confessio per se sola non sufficiat ad remissionem, tamen depreciationem illam, quæ solet ex usu Ecclesiae dici a sacerdote, scilicet: *Misereatur tui*,

etc., *Indulgentiam, absolutionem*, etc., tollere ex opere operato venialia. Quod affirmat Soto, d. 48, q. 4, art. 1, quando dicitur a sacer-
dote. Victoria vero in Summa 4, et Ledesma, 2, p. 4, q. 7, art. 3, hoc ostendunt, etiamsi dicatur a laico. Sed nullus eorum adducit fundamentum: unde, qua facilitate dicitur, rejicitur. quia in re, quæ pendet ex positiva institutione, nihil affirmari potest, nisi vel constet ex decreto aliquo, vel ex aliqua auctoritate, aut traditione: neutrum autem hic invenitur. Illa ergo solum est quedam depre-
catione, quæ, si fiat a ministro Ecclesiae, nomine ejus habebit aliquam majorem vim impe-
trandi, propter Ecclesiae merita.

7. *De episcopali benedictione*. — *De oratione facta in ecclesia consecrata*. — Et idem censeo de episcopali benedictione. Et sumo ex August., epist. 59, q. 5, ubi eam vocat *interpelationem quandam*. De qua videri possunt plura apud Joannem Durandum, lib. 2 de *Ritibus Eccles.*, c. penult. Citari autem solet de hac benedictione, et pro hoc effectu, c. *Benedictio*, et c. *Dictum*, et c. *Maledicam*, 1, q. 1. Sed nihil ad rem præsentem faciunt. Nam in 1 et 3 c. nulla de hac re, aut alia simili mentio fit; in secundo vero solum ait Augustinus, sacramentalium consecrationem, seu benedictionem non privari suo effectu, etiamsi sacerdos ministrans malus sit. Denique solent Episcopi concedere indulgentiam, quando solemniter benedicunt; illa vero spectat, vel ad impetrationem aliquam, vel ad remissionem alicujus poenae, non culpæ. Præterea, oratio facta in ecclesia consecrata habet fortasse apud Deum aliquam majorem vim ad imprestandum, propter Ecclesiae merita, tamen effectum ex opere operato nullum habet, ut latius ostendi-
dict. disp. 15. Quod vero Palud. adducit ex 3 Reg. 4: *Qui oraverit in domo hac*, vel nihil probat, vel ad summum declarat a simili gen-
nus illud impetrationis.

8. *De sacramento unctionis*. — *De pane be-
nedito*. — Præterea, *de sacramento unctionis* extat titulus in *Decretal.*, qui solet citari ad hoc; sed sine causa, quia ibi solum fit mentio extremæ unctionis et confirmationis, quæ non sunt sacramentalia, sed sacramenta. Recen-
sentur etiam quedam aliæ unctiones cæremoniales; sed de nulla dicitur, quod fiat ad tollenda venialia, sed et ad ornatum et ad aliquam sacram significationem, et fortasse etiam ad aliquam impetrationem. De pane benedicto constat nobis ejus usum esse anti-
quissimum; de quo multa videri possunt apud

Waldensem, de *Sacramentalibus*, c. 167, et Durand., d. lib. 2, c. ult. Inter alios vero ejus meminit August., lib. 2 de *Peccat. meritis*, cap. 26, et vocat *panem catechumenorum*; nam illis non dabatur Eucharistia, sed loco il-
lius dabatur hic panis benedictus. Unde con-
stat non fuisse institutum ad tollenda venialia ex opere operato, quia catechumeni non erant capaces hujus effectus ante baptismum. Sole-
bant autem fideles communicare diebus do-
minicis; postea vero, cum illa consuetudo paulatim aboleretur, introductum est, ut pa-
nis benedictus daretur etiam baptizatis, quasi in memoriam et significationem Eucharistiae; ergo nullum est hic fundamentum hujus ef-
fectus. Nam c. *Cum omne crimen*, de *Cons.*, d. 2, quod Soto ad hoc propositum affert, nihil omnino ad causam facit, quia ibi solum dicitur, omne crimen atque peccatum, oblatis Deo sacrificiis, deleri, et totus ille textus est de sa-
crificanda et ministranda Eucharistia; de pane autem benedicto nullum est ibi verbum.

9. *De aqua lustrali*. — Superest sola aqua lustralis instituta ab Alexandro I, ut habetur in 1 ejus epist. et in c. *Aquam*, de *Cons.*, d. 3. Et de hac est aliqua major verisimilitudo, quia in ejus institutione, seu benedictione dic-
tur, vel potius petitur, *ut sit in sanctificationem*, et comparatur cum legalibus cæremoniis, quæ suo modo sanctificabant ex opere operato. Nihilominus censeo, etiam de hac oppositum esse verius; quia, cum hæc res sit gravis, debuisse institutio esse clara et ex-
pressa, si ad hunc effectum ordinaretur. Ver-
bum autem illud *sanctificandi*, amplissimum est. Et de legalibus cæremoniis affirmat Au-
gustinus, de *Vera et falsa poen.*, c. 20, absti-
lisce peccata venialia, quod sine dubio non faciebant ex opere operato. Sed quia erant actus religionis et humilationis cuiusdam, ideo, si debito modo fierent, poterant ex dis-
positione operantis conferre illum effectum. Ita ergo de hac cæremonia intelligendum est. Addit vero D. Thom., ex intercessione Ecclesiae, quæ ex vi talis institutionis applicatur, habere hujusmodi aquam vim quamdam mo-
ralem ad tollenda impedimenta, vel coercendo dæmones, sicut fit exorcismis; vel excitando in homine bonum motum; et hoc modo, ait deservire ad justificationem, ut videre est in 4, d. 6, q. 2, art. 3, q. 2, ad 4, et d. 16, q. 2, art. 2, q. 4. Quod per modum impetrationis optime juxta mentem ejus intelligitur. Unde fere omnes Doctores citati non tribuunt in hoc majorem vim aquæ benedictæ ex opere

operato, quam aliis sacramentalibus, ut vi-
dere etiam licet in *Turrecrem.*, in c. *Aquam*, de *Consec.*, d. 3. Nullum ergo invenitur sa-
cramentale de facto institutum ad tollenda peccata venialia ex opere operato.

*Non esse in Ecclesia potestatem ad instituenda
signa sensibilia, quæ ut instrumenta hunc
effectum conferant. Conclusio secunda.*

10. Dicendum secundo est, probabilius vi-
deri non esse in Ecclesia potestatem ad in-
stituenda signa sensibilia, et quasi instru-
menta, quæ ex opere operato tollant peccata
venialia. In hac conclusione non est certitu-
do, quia non videtur dubium, quin potuerit Christus hanc potestatem dare Ecclesiae. Quamvis non desint qui negent potuisse Christum dare Ecclesiae potestatem instituen-
di signum remissivum peccati venialis ex
opere operato, nisi dando etiam potestatem
ad instituendum signum efficax gratiæ sanc-
tificantis ex opere operato, quia, licet ad re-
missionem peccati venialis absolute non sit
necessaria infusio gratiæ, tamen ad remissio-
nenem ejus ex opere operato est necessaria,
quia non potest peccatum veniale tolli, nisi
per internam renovationem et sanctificatio-
nem; et ideo, si hæc renovatio non fit per
actum ex se sufficientem ad expellendum
peccatum veniale, necesse est, ut fiat per in-
fusionem habitus, vel augmentum ejus. Quod
si hoc verum esset, optime probaretur Eccle-
siam non habere hanc potestatem instituendi
signum, vel causam remissivam peccati ve-
nialis ex opere operato, quia non potest in-
stituere signum efficax gratiæ; non enim po-
test instituere sacramenta.

11. Verumtamen fundamentum illud exis-
timò esse falsum; potuisset enim Christus, si
voluisset, vel per se ipsum instituere hujus-
modi signum remittens venialia, et non dans
gratiæ, vel dare Ecclesiae potestatem ad illud
instituendum. Quod plane supponunt omnes
auctores qui tractant de his sacramentalibus;
nullus enim eorum dixit implicare contradic-
tionem, quod dentur talia sacramentalia; sed
supponendo non implicare, inquirunt, an de
facto sint, vel in Ecclesia sit potestas ad illa
instituenda. Deinde, cum infusione gratiæ
habitualis, absque actu per se sufficiente, po-
test Deus remittere peccatum veniale; ergo
etiam sine gratia potest id facere; quia illa
gratia non concurrit formaliter ad illam re-
missionem, sed concomitante; et ideo pos-
set fieri infusionis illius sine tali remissione; er-